

Arkeologi i Kv Rådstugan

Antikvarisk kontroll 2009 – 2011

Bent Syse

RAÄ 88
Kv Rådstugan
Uppsala
Uppland

UPPLANDSMUSEET

Arkeologi i Kv Rådstugan

Antikvarisk kontroll 2009 – 2011

Bent Syse

RAÄ 88
Kv Rådstugan
Uppsala
Uppland

Omslagsbild: Stålskelettet till hus C under uppförande. Foto från norr, februari 2011.

Upplandsmuseets rapporter 2011:12
ISSN 1654-8280

Arkeologiska avdelningen

Foto: Bent Syse

© Upplandsmuseet, 2011

Upplandsmuseet, Fyristorg 2, 753 10 Uppsala
Telefon 018 - 16 91 00. Telefax 018 - 69 25 09
www.upplandsmuseet.se

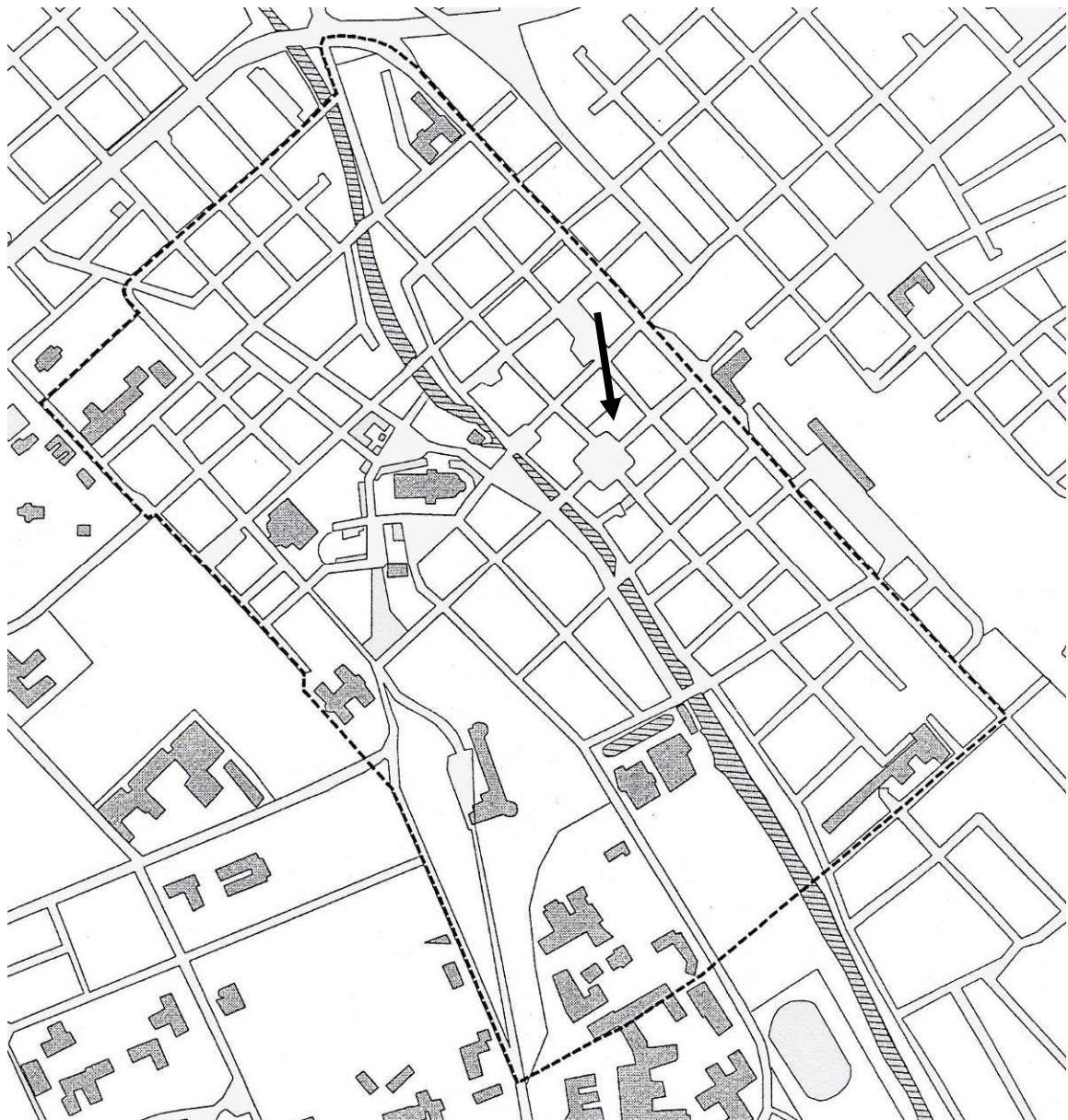
Innehåll

Inledning	6
Målsättning	7
Arbetsföretaget	8
Undersökningsresultat	10
Hus D	10
Hus C	11
Hus B	12
Fettavskiljare	15
Ledningsschakt	15
Sammanfattning	16
Administrativa uppgifter	17
Referenser	17

Inledning

Efter beslut 2009-01-12 från Kulturmiljöenheten, länsstyrelsen i Uppsala län (Istn dnr 431-18462-08) har Upplandsmuseet, Arkeologi, utfört en antikvarisk kontroll i samband med ny grundläggning ovanpå fast fornlämning i kvarteret Rådstugan, Uppsala (fig 1). Beställare var Atrium Ljungberg AB, som även bekostat kontrollen.

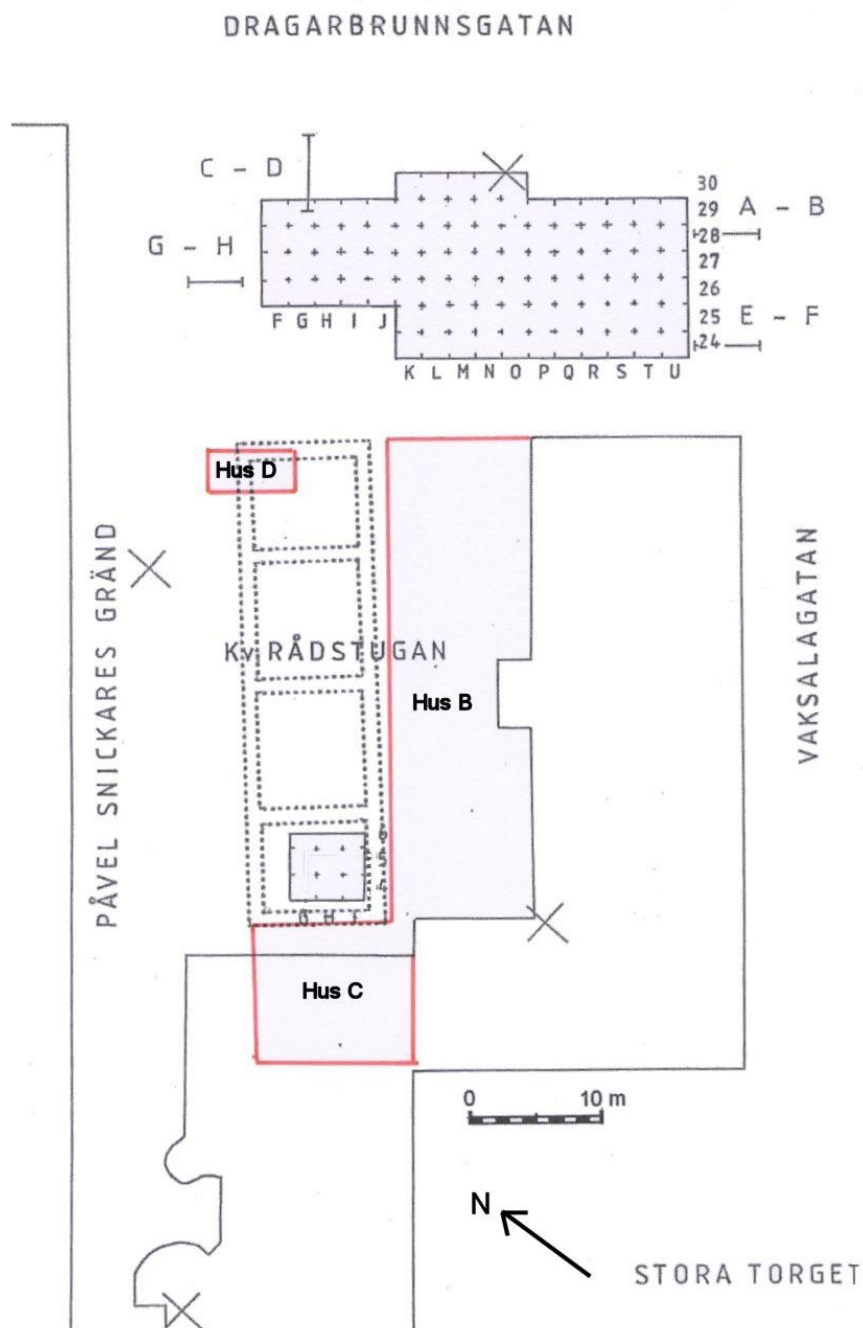
Rapporten som är sammanställd av Bent Syse redovisar det arkeologiska kunskapsläget i området samt de resultat som framkom vid arbetena.

Figur 1. Uppsala stad med begränsningen för fornlämningsområdet Raä 88, Uppsalas medeltida utbredning. Aktuellt kvarter markerat med en pil.

Målsättning

Målsättningen med den antikvariska kontrollen var att konstatera om medeltida kulturlager skulle komma påverkas vid grundläggningen och att de av länsstyrelsen villkorade anvisningarna följdes. Om kulturlager påverkades skulle nödvändig dokumentation utföras.

Figur 2. Kvarteret Rådstugan med nuvarande rådhus intill Vaksalagatan. Aktuella tillbyggnader är hus B, C och D. På planen finns även ytorna som undersöktes arkeologiskt 1980, i nordost och mellan hus C och B. På den senare platsen skulle fettavskiljaren grävas ner. Streckad kontur markerar grunden till det gårdshus som fanns på platsen tidigare.

Arbetsföretaget

Inför planerad tillbyggnad av rådhuset för en ny galleria gjordes 2007 en förundersökning av Upplandsmuseet. Vid denna undersökning skedde skruvborrning för att kunna fastställa nivån på underliggande kulturlager. Dessa borrningar visade att kulturlagret varierade mellan drygt 1 meter upp till drygt 2 meter i tjocklek. De överliggande fyllnadslagren var minst 0,8 meter tjocka (Kjellberg, Syse 2007).

Tidigare, 1980, genomfördes en arkeologisk undersökning inom två ytor i kvarteret. Den norra delen skedde under det hus som kom att uppföras av Länsförsäkringar och omfattade en yta av 354 m². I sydväst intill rådhuset undersöktes en mindre yta om 30 m². Denna del undersöktes pga planer på att bygga till en sessionssal i rådhuset (Syse 1984).

Utifrån dessa tidigare iakttagelser kunde länsstyrelsen lämna tillstånd till den kommande byggnationen där grundläggningen skulle ske så skonsamt att kulturlagren inte påverkades. Detta skulle ske enligt den sk Bjerkingmetoden, dvs en grundläggning ovanpå kulturlagren med pålning i förborrade hål med foderrör.

Efter förundersökningen 2007 utredde Upplandsmuseet förutsättningarna för den kommande byggnationen. Dessa sammanfattades i en skrivelse 2008-09-30, där följande skulle gälla för de olika tillbyggnaderna:

Huvudbyggnaden (hus B) grundläggs på pålar i foderrör, med en betongsula överst. Grundläggningen för denna sula kommer som lägst få en höjd på +7,70. Inom denna huskropp kommer det att schaktas något djupare för en hissgröp samt en grop till rulltrappa. Hissgropen kommer få en schaktbottenhöjd av +6,73 och rulltrappans grop +6,78. (Hissgropen kom senare att utgå ur planerna.) Kulturlagrens översta nivå under denna byggnad ligger som högst på +7,60 men mestadels runt +7,30. Detta betyder att schaktningar för grundläggning kommer att ske med ett säkerhetsavstånd till underliggande kulturlager. Däremot kommer den lägsta nivån för rulltrappan och hissgropen att penetrera kulturlagren i viss omfattning, troligen mest vid rulltrappans planerade grop. Vid platsen för hissgropen finns två schakt för dagvattenledningar, så här kan underliggande kulturlager redan vara störd av tidigare schaktningar.

Hus C kommer att ersätta ett befintligt hus. Även här kommer planerad grundläggning för betongsulor att få en lägsta höjd av +7,70. En hissgröp når ner till en nivå av +6,73. I likhet med hus B är det nivån för hissgropen som kan komma påverka kulturlager, men eftersom denna befinner sig under en byggnad som skall rivas är det risk att grundläggningen för denna byggnad redan har påverkat de översta nivåerna på kulturlagret.

Hus D, en nätstation kommer få en grundläggningsnivå på +7,73. I detta parti börjar kulturlagret som högst vid +7,40 enligt nivåerna i 1980 års intilliggande arkeologiska undersökning.

En *fettavskiljare* är planerad att förläggas inom ytan för det södra schaktet vid den arkeologiska undersökningen 1980. Här finns en redan utschaktad yta på 33 m². Det på systemhandlingen noterade läget stämmer inte riktigt med platsen för det

Undersökningsresultat

Hus D

Arbetet på platsen började med grundläggning för transformatorstationen (hus D) under november månad 2009. Schaktdjupet på denna plats blev 0,7-0,8 m under mark, varvid enbart grusfyllning togs bort (fig 4-5).

Figur 4. Schaktning påbörjad 26 november 2009 för transformatorstationen. Foto från nordväst.

Figur 5. Schaktningen är avklarad och isolering har lagts ut på grunden. Foto från väster.

Hus C

Grundschantning för hus C påbörjades i augusti 2010. Vid besiktningstillfället den siste augusti hade det schaktats ur ca 1,6 m under markytan. Schaktdjupet var ca 1 meter djupare än planerat och detta kom sig av att den gamla grundläggningen gick så pass djupt. De eventuella kulturlager som funnits på platsen var störda och borttagna i samband med den tidigare grundläggningen, så det extra schaktdjupet kom inte att påverka några kulturlager. Det samma gäller för den inplanerade hissgroppen i detta hus (fig 6-7).

Figur 6. Schaktning gjord för grunden till hus C. Foto från norr.

Figur 7. Schaktning gjord för grunden till hus C. Foto från öster.

Hus B

I oktober 2010 påbörjades arbeten med grunden för hus B. Det började med en grovavjämning där en sandutfyllning framträdde över hela ytan för grunden (fig 8-9). Senare i månaden påbörjades pålning med foderrör enligt planen för grunden (fig 10).

Figur 8. Grovavjämning gjord inför grundläggning av hus B. Foto från väster.

Figur 9. Den grovavjämnade ytan för grunden till hus B. Foto från nordost.

Strax innan årsskiftet 2011 grävdes gropen för rulltrappan i hus B. Trots att denna skulle ha ett grundläggningsdjup på strax över 7 meter kom inga kulturlager att påverkas. Schaktdjupet tangerade precis toppen för kulturlagren (fig 11).

Figur 10. Pålingen med foderrör påbörjades i slutet av oktober 2010. I bakgrunden syns platsen för hus C. Foto från norr.

Figur 11. Gropen för rulltrappan, grundlagd och gjuten i januari 2011. Foto från nordväst.

Under hela hösten pågick arbeten med att gjuta kantbalkar till hus B och slutligen också golvet till detta hus. I början av februari 2011 var hela arbetet med grunden klart (fig 12-13). Hela arbetet med denna grundläggning följde de uppgjorda planerna och alla arbeten med grunden inklusive gropen för rulltrappan påverkade inte underliggande kulturlager.

Figur 12. Grunden till hus B färdigställd. Foto från väster.

Figur 13. Den färdiga grunden till hus B anslutande mot hus C. Foto från norr.

Fettavskiljare

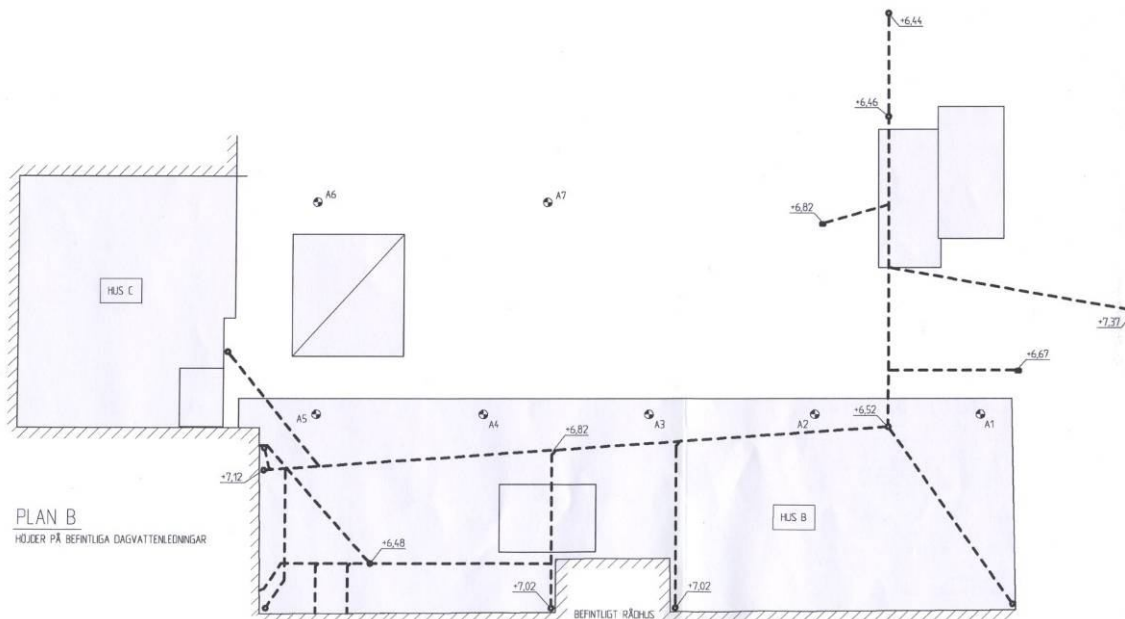
Som planerat förlades fettavskiljaren i det schakt som undersöktes i västra delen av tomten 1980. I och med att denna yta då grävdes ut till steril markyta och dessutom var omgärdad av stengrunden till det äldre gårdshuset, kom inga kulturlager att påverkas (fig 14).

Figur 14. Fettavskiljarens placering inom den tidigare undersökta ytan. Foto från norr.

Ledningsschakt

Inom ytan fanns sedan tidigare ett antal schakt för dagvattenledningar med en djupläggning som går ner i befintliga kulturlager. Den nya dagvattenledningen placerades utanför hus B för att sedan anslutas till befintlig ledning där den går vinkelrätt ut mot Påvel Snickares gränd (fig 15). Elledningar som tidigare var anslutna till den befintliga nätstationen flyttades till den nya (hus D). Därefter skedde schaktning för försörjningsledningar in till hus B från Påvel Snickares gränd med ett grundläggningsdjup runt 0,6 m under mark (se fig 3). I övrigt grävdes inga andra ledningsschakt inom tomten. Inget av ovanstående ledningsschakt påverkade underliggande kulturlager.

Figur 15. Situationsplan över befintliga dagvattenledningar inom fastigheten. Det högra schaktet som går från hus B till Påvel Snickares gränd har använts för nuvarande dagvattenledning.

Sammanfattning

Efter beslut från Kulturmiljöenheten, länsstyrelsen i Uppsala län har Upplandsmuseet, Arkeologi, utfört en antikvarisk kontroll i samband med grundläggning av tillbyggnad i kvarteret Rådstugan under perioden november 2009 till februari 2011. Denna grundläggning som utförts med den sk Bjerkingmetoden har avsett tre hus och nedläggning av en fettavskiljare samt vissa schaktningar för el och dagvatten. Samtliga arbeten genomfördes enligt länsstyrelsens villkor, varvid de underliggande kulturlagren inte kom att påverkas. Några fynd påträffades inte vid den antikvariska kontrollen, ej heller skedde någon dokumentation utöver fotografering.

Administrativa uppgifter

Plats: Uppsala

RAÄ nr: 88:1

Fornlämningstyp: Medeltida kulturlager

Undersökningstyp: Antikvarisk kontroll

Orsak till undersökningen: Nybyggnation och anläggningsarbete

Fältundersökningsperiod: November 2009 till februari 2011

Projektledare: Bent Syse

Upplandsmuseets dnr: Ar-46-2009

Upplandsmuseets projektnr: 8329

Uppdragsgivare: Atrium Ljungberg AB

Handläggare på länsstyrelsen i Uppsala län: Jan Helmer Gustafsson

Länsstyrelsens dnr och datum för beslut: 2009-01-12, 431-18462-08

Fynd: Inga fynd påträffades

Arkivmaterial: Förvaras vid Upplandsmuseets arkiv

Referenser

Kjellberg, J. & Syse, B. 2007. Arkeologisk förundersökning. Kvarteret Rådstugan. Rapport 2007:16. Arkeologiska avdelningen, Upplandsmuseet.

Syse, B. 1984. Kvarterets första 300 år – om den arkeologiska undersökningen i kvarteret Rådstugan 1981. I Dragarbrunn. En Uppsalagatas historia och förnyelse. Uppsala.

Syse, B. Skrivelse 2008-09-30 till Bjerking AB ang. grundläggning för ny galleria, dnr Ar-1012-2008.